

A konfirmáció mint a református hitben nevelés sajátos eseménye

Református egyházunkban ma számos kérdés vár feleletre, s ezeket szervezeten, irányítottan is közérdekűvé kell tenni. Ilyen a konfirmáció is, amelyről ez év februárjában volt szó a Székelyudvarhelyen tartott kollokviumon, s ilyen a mai és a holnapi egyházkerületi alkalom is. A cél az, hogy innen a kérdések elkerüljenek az egyházmegegyékhez, a gyülekezetekhez és főleg, hogy minél több lelkipásztor és nem lelkészi egyháztag közös gondjainkat személyesen vállalja, azokról gondolkozzék, vitatkozzon, arra nézve javasoljon. Erdélyben az utolsó száz évben többször is felszínre kerültek a konfirmációhoz kapcsolódó megnyilatkozások: *Az Út* megindulásakor Ravasz László kezdi meg a tanulmányok sorát, s utána közvetlenül Makkai Sándor már a konfirmáció reformjáról beszél.¹ Az erjedés, a közgondolkodás 1924-ben megerősödik, amikor az egyházmegegyék sorban mondják el javaslataikat, határozataikat,² majd 1936-ban, amikor legnevesebb teológusok nyilatkoznak.³ Joggal mondhatjuk, hogy egyházunkban a múlt évszázad '20–40-es éveiben a teológiai gondolkodás kiforrt, s ez azt is jelentette, hogy a konfirmációt elsősorban nem a katekézis végpontjának tekintették, hanem a gyülekezetépítés alapjának, kiindulópontjának. Arról, hogy az ifjak előkészítésének mi a célja, sok igaz, helyes megfogalmazást olvashatunk ezekben a közleményekben, s talán a leginkább mainak egy, Imre Lajostól, 1924-ben olvasható megfogalmazás tekinthető, miszerint a konfirmációnak három célja van: a hit tartalmának a tudatosítása, a személyessé tétel és bevezetés a közösségi életbe. A közérdeklődés, az hogy egyre-másra a konfirmáció reformjáról esik szó, azzal magyarázható, hogy a liberális teológia után gyökeret vert nálunk az újreformátori teológia és azzal, hogy általánossá vált a Heidelbergi Káté bevezetése az oktatásba.

Református sajtónk közleményeiből kitetszik, hogy melyek azok az idegvégződési pontok, amelyeket az egyház egyetemének és egyénenként a lelkipásztoroknak érinteniük kell: az oktatás anyaga, az előkészítés időtartama, a konfirmándusok életkora, a liturgia megalkotása és a nevelés/pasztoráció. Egyházunk mindegyikre hozott határozatokat, mindegyikben történtek változások, kivéve a lelkigondozást, amelynek gyakorlásával mindnyájan adósok maradtunk és maradunk, ezért a konfirmációnak főleg erről a vetületéről fogok részletesebben beszélni, figyelembe véve azt is, hogy a címben a nevelés hangsúlyos kifejezés. Előadásom utolsó részében pedig el szeretnék jutni egy-pár gyakorlati javaslatig. Mindezek előtt viszont szembe kell néznünk három kérdéssel.

¹ Ravasz László: Symbolikus istentiszteletek. A konfirmáció. *Az Út* 1916. 7–8. sz. 187–195 és Makkai Sándor: A konfirmáció reformja. *Az Út* 1916. 7–8. sz. 86–95, 1917. 1–2. sz. 21–30.

² A *Református Szemle* 1924. évfolyama közli az Udvarhelyi, a Görgényi, a Kalotaszegi Egyházmegegye határozatait.

³ Tavaszy Sándor, Imre Lajos, László Dezső, Dávid Gyula közleményeire utalok.

Először. Szükségesnek tartom, hogy elvi s majd gyakorlati szinten is a *két egyházkerület* közös lépéseket tegyen, hiszen a konfirmáció gyakorlatában mindkettőnknek azonos gondjaink vannak. Mindkét kerület lelkipásztorai közös teológiai intézetben tanulnak és életük utolsó szakaszában ugyanahhoz a nyugdíjintézethez tartoznak. Miért lenne éppen a szolgálatra néző legfontosabb életszakaszunkban, amelyben a zsinat közös törvényalkotó testületünk, különböző a gondolkozásunk? Az egységes gondolkozásra és majd a gyakorlatra nézve, akár jelenlegi lelkészértekezletünk is javaslatot tehet a két közgyűlésnek és a zsinatnak.

Másodsor. Ha a konfirmáció eddigi gyakorlatán változtatni akarunk – és ezt ma már mindenki akarja –, akkor meg kell keresni azokat az intézményes és jogi kereteket, amelyekben ez lehetséges. Olyan problémacsomók jönnek elő, amelyekre nézve a Kánonnak kell rendelkeznie. Már a számonkérés szempontjából is ennek így kell történnie, ami azt jelenti, hogy a különböző szinten (egyházmegyei és egyházkerületi közgyűlések, egyházmegyei tanácsok, Igazgatótanács) megfogalmazott határozatokat a zsinatnak kanonizálnia kell. A Kánon módosításától nem kell félnünk, mert ha nem személyi érdek és nem egyedi eset indokolja, hanem közérdek – és a konfirmáció az –, véghez kell vinni. Természetesen lesznek olyan kérdések, amelyek csupán ajánlási szinten maradnak. Hogy mi a kötelező és mi az ajánlott, arról maga a zsinat dönt.

A harmadik előzetes megjegyzésem az itt, s majd a testületekben tárgyalt kérdések alkalmazhatóságára néz. Nehéz ugyanis vagy éppen lehetetlen érvényesíteni elveket, rendelkezéseket, tanácsokat egyes sajátos esetekben. Ezekre ebben az előadásban nem térek ki, csupán jegyzem, tudva és szorgalmazva, hogy kidolgozásra kerüljenek. Ilyenek:

– A konfirmandus csoportokra néző javaslatokat nem lehet érvényesíteni ott, ahol csupán egy vagy két gyermek van.

– A csak román nyelvet beszélő konfirmandusok esete.

– A konfirmáció és a cigánykérdés.

– A nem debilis, de csökkent szellemű ifjak esete.

A téma három kérdéskörben bontható ki: Milyen tennivalóink vannak a tanítás, a lelkigondozás és az istentisztelet, másképpen megfogalmazva, a katekizáció, a pasztoráció és a liturgia területén.

A tanítás

Máté evangéliuma záróverseiben Jézusnak egyetlen, mindent összefoglaló parancsa van, hogy minden népet tanítvánnyá kell tenni (parancsoló mód), mégpedig úgy, hogy a tanítványok keresztelnek és tanítanak (melléknévi igenév). A keresztséget ugyan a konfirmáció nem egészíti ki, nem érvényesíti, de a kettő egymásra néz: a keresztség előre a konfirmációra, a konfirmáció vissza a keresztségre. Hogy a konfirmációban tanításnak kell történnie, az mindenekelőtt a Mt 28,18–20-ra vezethető vissza.

Az előkészítés törzsanyaga a *Heilderbergi Káté*. Az 1930-as évektől kezdve váltja fel ez a káté a Nagy Péter-félét és válik általánosan elfogadottá.⁴ A mennyit és a hogyan kérdésével a lelkipásztorok állandóan szembesülnek. Mindnyájan tudjuk, hogy nemcsak hogy a 129 kérdést, de még a 92-t sem lehet megtanítani és megmagyarázni. Úgy látom, hogy csupán 50–55 kérdésre kell gondolnunk, s a csökkentést nagy gonddal és egységesen kell az erre megbízottaknak elvégezni. Ha 30–35 óra áll rendelkezésünkre, az 50 kérdéses másodéves anyag azt jelenti, hogy óránként átlagosan 2 kérdésre összpontosítunk, de magyarázatunkban tekintettel vagyunk a többire is. Noha mindenki nehezményezi, hogy jelenlegi megfogalmazásában a szöveg nehézkes, úgy látszik, nem merünk hozzányúlni egy szakszerű, gördülékeny stílusú fordításhoz.

Az óránkénti két kérdés magyarázata mellett jut idő a *bibliai* szemléltetésre. A katekizáció igehirdetés, de csak akkor, ha a Szentírás üzenetét adja át, ezért elengedhetetlen a kátékérdés kapcsolása egy-két bibliai eseményes anyaghoz, azaz történethez vagy példázathoz. Ennek akkor is meg kell történnie, ha nem utal közvetlenül a kátékérdésre. Erre ki kell választani egy rövidebb igeverset (aranymondást).

Lemondani egy ifjúról sem szabad, de tudva tudjuk, hogy nem lehet mindegyiktől megkövetelni minden kérdésre a feleletet. Fontos, hogy ebben a minimális anyagban sűrítve jelen legyen az egész káté lényege.

Gondosan kell összeállítani az elsőéves konfirmándusok számára az anyagot. A néhány évvel ezelőtt ajánlott, általános ismereteket nyújtó összeállítás megfelel annak, hogy az egyházidegen környezetből jötteket bevezesse a másodév anyagába. Ez azonban nem töltheti ki az egész tanévet, még akkor sem, ha tervbe vesszük előlegbe 8–10 kátékérdés magyarázatát. Szükségesnek tartom, hogy a még rendelkezésünkre álló órákon az újonnan bejelentkezett ifjak számára erkölcsi, viselkedési, magatartásbeli eligazítást adjunk. Ez már inkább pasztorációs kérdés, s a későbbiekben részletezem.

Gondolom, mindnyájan fontosnak tartjuk tisztázni a gyülekezet–iskola, lelkipásztor–vallásánár kapcsolatot. Bár tapasztalatom nincs, többször hallottam, hogy személyi ellentétek mérgezik meg az együttműködést, s ha nem, általában hiányzik az anyag összehangolása. Azt mindenki mondja, hogy az iskolai vallásitanításnak a gyülekezeti konfirmációra kell néznie, de tudomásom szerint a kettő szétesik. A párhuzamosítás nem helyi, hanem központi feladat, szakemberek munkája, akiknek jól átgondolt anyagot kell kijelölni, és tanterv szerint összeállítani.

A nevelés

A konfirmációi előkészítéssel azt akarjuk elérni, hogy az ifjú gyarapodjék a hitismeretekben, s ez ezután is célunk. Azonban adósok vagyunk azzal, hogy a keresztyén életvitelre neveljük őket. Általános vélemény és kifogás, hogy egy 14 éves gyermektől nem várhatjuk, hogy nagykorúvá váljék a hitben. Egyik legilletékesebb elődünk, Imre Lajos erről árnyaltabban vélekedik: „A hitvallás és fogadalomtétel nem arra kell hogy

⁴ 1931-ben Kolozsvár mindegyik gyülekezetében a HK-t tanítják.

irányuljon, hogy a gyermekben megvan-e a keresztyén hit teljessége, mert ez azt feltételezné, hogy a hit mennyiségét vagy minőségét valami eszközzel mérni lehet, s hogy az teljességre eljuthat, hanem arra irányul, hogy a gyermekek személyes életükben meglátták-e Isten követelését [...], s magaviseletük nem esik-e olyan kifogás alá, amely méltatlanná tenné őket az úrvacsorában való részesedésre”.⁵ Ennek tükrében, és általában is, úgy látom, hogy az ifjak erkölcsi nevelése ma éppen olyan fontos, mint az, hogy hitismereteket sajátítsanak el. Ehhez kapcsolt a 14 éves életkor, ami ellen az a kifogásunk, hogy az ifjú még hitben nem érett oda, hogy vallást tegyen. Ez így van, de a nevelést, a lelkigondozást el kell kezdeni már ebben a korban, ezért megtartandó ez a Kánonban előírt alsó határ.⁶

A nevelés és a pasztoráció nem váltófogalmak, de ebben az esetben közel állnak egymáshoz, mert az iskolai vagy más neveléstől eltérően, az egyházi nevelésnek át kell mennie a lelkigondozásba. Legtöbbször a családban sem kapták meg azt, amit majd egy konfirmált fiattól elvárunk. Ma már olyan gyermekekről van szó, akiknek szülei az iskolában csak részben kaptak diktatórikus ateista nevelést, akik közül sokan már egy-két évtizede járnak templomba – és ez jó eset. Viszont a mai szülők az egyházidegenné tett nagyszülők neveltjei, akik egy életen át megmártóztak a kommunizmus posványferedőjében. Persze, ez így nem általánosítható, s a templomba járó, hívő nagyszülők unokáival kevesebb gondunk van. A lekipásztornak arra kell törekednie, hogy minél több ifjúval személyesen is szóba álljon, s ha ezt nem teheti is meg, legalább a szükségesetekben lépjen közbe. Egyformán kell gondolnunk az erkölcs теле- nekre, a renitens magatartásúakra és azokra, akik mint lelki vagy testi betegek, mint visszahúzódók, mint kiközösítettek nehezen tagolódnak be a csoport közösségébe.

Az elsőéveseknél rendelkezésünkre kell állnia jó pár órának, amelyeket arra számunk az elején, hogy megismerjük őket, később, hogy lelkileg, magatartás tekintetében előkészítsük a másodévre. Úgy vélem, hogy a pásztorolt, lelkigondozott elsőévesekkel a következő évben könnyebb lesz dolgozni. Gondolkodnunk kell azon, hogy ez bibliaóraszerűen történjék vagy másképpen, s azon is, hogy milyen témákat válasszunk ki. Könnyen találunk jó építő irodalmat, s ez is segíthet.⁷

Jó anyagbeosztással elérhető, hogy a másodévesek számára hónaponként bibliaórát tartsunk. Azt, hogy miképpen valósítható meg, az előadás utolsó fejezetében fogom kissé bővebben taglalni.

Mindkét évfolyam katekizációja folyamán keresni kell az órákon túli közösségi alkalmakat. Órák után, vagy a kisvakációk idején a fiatalok együtt zenélhetnek, sportolhatnak, a gyülekezeti teremben filmeket nézhetnek, s ezekbe – adott esetben – a lelki-pásztor is bekapcsolódhat.

⁵ A konfirmáció kérdéséhez. *RSz* 1937. 122.

⁶ A múlt században voltak gyülekezetek, ahol az alsó határ 15 év volt, de a magyarvistai lelkipásztor arról számol be, hogy a gyülekezetben 16 éven alul senki sem konfirmálhat. Daróczi Ferenc: A konfirmálás reformjához. *RSz* 1924. 122.

⁷ Sokszor a régi kiadványokat is érdemes felkutatni. Például Traugott Mann kis könyvecskéjére gondolok, amelyet *Érettség és tisztaság* címmel egykor M. Nagy Ottó fordított magyarra.

Falun általában a katekéta ismeri a családot, városon kevésbé. Ezért főleg ez utóbbi esetben ajánlatos a konfirmandusok szüleinek a meglátogatása, s ha erre nincs lehetőség (népes csoportokra kell itt gondolnunk), legalább azokban az esetekben tegye meg, ahol a gyermek vagy a szülők helyzete, magatartása megköveteli.

Kisebbségi feladat az iskolai szülői értekezletek mintájára tartott közösségi találkozás, amit egyháziassá tehetünk rövid bibliaórával, szeretetvendégséggel vagy valamilyen rendezvénnyel.

Ha a lelkipásztor élő kapcsolatot tart fenn a vallásánárral és a szülőkkel, megfelelő az ifjú élethelyzetének, akit kettős kötődés határoz meg: a szülők és az iskola.

Az istentisztelet

A konfirmációi istentisztelettel kapcsolatos kérdések nem olyan súlyosak, mint amilyenekről a tanításnál és a nevelésnél volt szó, bár egyházi gyakorlatunkban elég sok a gyülekezetek közötti eltérés. Tisztázni kell, hogy mi az, amire a Kánon és az Istentiszteleti Rendtartás kötelez, és miben dönthet a presbitérium (ami sokszor azt jelenti, hogy a lelkipásztor).

Az idejét sem a Kánon, sem más központi testület nem rendeli el, ezt a presbitériumok határozzák meg, de valamilyen módon oda kellene hatni, hogy ne legyen üdvörténeti ünnepeken, mint ahogyan több helyen is virágvasárnapon vagy mennybemenetel ünnepén tartják. Bevált gyakorlat a pünkösöd előtti vasárnap.

A konfirmációi istentisztelet önálló forma, helyi gyakorlat szerint azonban több helyen is közvetlenül megelőzi a kikérdezés. Ajánlatos egy nappal vagy egy héttel korábban tartani, mert egybekötött istentisztelet esetében szinte érdektelenné válik maga a konfirmáció, hiszen a gyülekezet az ifjak tudására összpontosít, de egyes gyülekezetek ragaszkodnak ahhoz, hogy a kettő együtt történjék. Az úrvacsorában való részesezés követheti közvetlenül a konfirmációt, s ennek olyan alkalomnak kell lennie, amelyen a szülők, keresztszülők és bárki más is részt vehet. Bármikor is történjék a konfirmáltak első úrvacsorázása, mindenképpen bűnbánati hétnek kell azt megelőznie, amelyen a lelkipásztor a szereztetési ígét magyarázza.

Az istentiszteletet kísérő mozzanatokról eltérnek a vélemények. Én a magamét mondom el: a konfirmációi emléklapok átadása, a kézfogás gondnokkal, az ifjak köszönete a lelkipásztor felé, vagy más hasonló helyi gyakorlat nem lehet istentiszteleti elem, ezekre csak az áldás után kerülhet sor.

Tudjuk, hogy sok mindent le kellene építeni azokból a külső kísérő jelenségekből, szokásokból, amelyek összeegyeztethetetlenek a keresztyén erkölccsel vagy puritán életvitelünkkel: a mértéktelen költségeket, a nagy eszem-iszomot, a kihívó öltözetet vagy más, hasonló gyakorlatot. Nem a jókedv, a vidámság ellen kell szólnunk, hiszen a családnak a rokonsággal együtt tartott örömunnepe ez, hanem a keresztyénietlen mértéktelenségről.

Végezzük jobban

Az előzőek értelmében, még ezeken túl is, egypár elképzelést, javaslatot, tervet viszek a lelkipásztori közösség elé. Ezek az igény és a megvalósíthatóság, az elmélet és a gyakorlat feszülésében tárgyalandók, s a lelkipásztori közösségnek, mint ilyeneket kell fontolóra vennie.

Ki kell jelölni egy kb. 6–7 tagból álló *munkacsoportot*, amely a konfirmációval kapcsolatos összes kérdést felelősen tárgyalja, talán úgy, hogy az egyes vetületek (általános és elvi kérdések, tanítás, nevelés, istentisztelet) kidolgozását személyekre bíznák. Jó lenne, ha ebbe a munkába a királyhágómellékieket is be lehetne kapcsolni.

Feltétlenül szükségesnek tartom egy konfirmációi oktatásra néző *vezérfonal* megfogalmazását, megszerkesztését.⁸ Lecketerveket kidolgozó kisebb könyvre gondolok. Felhasználható a többek által kidolgozott Konfirmációi tanítások a HK alapján című sorozat, amely *Az Út* 1944. 2–6. számaiban jelent meg. Ebben a kis kiadványban helyet kapnának az elsőévesek számára egy jó pár évvel ezelőtt összeállított kérdéskörök, de, kisebb szövegegységekre lebontva, az úrvacsora szereztetési igéinek magyarázata is a bűnbánati hétre. Tudom, hogy az ilyen természetű közösségi munkának milyen nehézségei vannak (a bizottságokról nincs mindig a legjobb véleményünk), s azt is, hogy nem egy-két heti munka kérdése, de két év alatt összeállhatna egy ilyen – gondolom – néhány évre szóló vezérfonal.

A már említett konfirmándus-bibliaórák nagy erkölcsi, lelki haszonnal járnának. Ezt minden hónapnak egy előre meghatározott napján, a kátéóra helyett tartanók. Célszerű lenne – és egy kis időpont egyeztetéssel megoldható –, hogy a már végzetekkel (az ificsoporttal) együtt történjék. Hármasként érdekelne tennők. Azért is, mert ezek pasztorációs alkalmak, azért is, hogy az ifjak már most bekapcsolódjanak a leendő ifjúsági bibliaórákba, végül azért, hogy némileg oldjuk a kátéórák kötöttségét, iskolás me-revségét.

A konfirmációi előkészítés szolgálatát végző lelkipásztornak félvényként legalább kétszer, de szükség esetén többször is, feltétlenül találkoznia kell a vallástanárral. Meggyőződése, hogy ennek didaktikai és pasztorációs haszna lesz.

Itt, a javaslataimnál még egyszer hangsúlyozom a lelkigondozói alkalmak fontosságát: beszélgetéseket az ifjakkal, legalább a sajátos esetekben, családjuk látogatását és a szülőkkel, keresztszülőkkel tartandó értekezletet.

Tudom, hogy az utóbbi pár észrevételem abba a nehézségbe is ütközik, hogy a konfirmándusok népes csoportjának tanítása, lelkigondozása időigényes, s a városi lelkipásztorok amúgy is terheltek a szolgálatokkal és a közigazgatási ügyekkel. De azokon a helyeken, ahol segédlelkész van, különösen ott, ahol két lelkész mellett szolgál még egy segédlelkész, meg lehet valósítani a tehermentesítést. Azaz a konfirmációi

⁸ Imre Lajos már 1937-ben javasolja egy „vezérkönyv” szerkesztését. A konfirmáció kérdéséhez: *RSz* 1937. 123. Segítségnyújtást László Dezső közleménye, amelyben a HK órákra történő beosztását adja, több bibliai és más szemléltetőanyag kíséretében. Hogyan osztottam be a HK-t a konfirmációi előkészítésben? *Az Út* 1936. 26–38.

oktatást, nevelést végző lelkipásztort mentesíteni lehet más szolgálatok alól. Ez a lelkipásztor időnként beszámolhat lelkésztársának, de a presbitériumnak is arról, hogy mit vett észre a tanítás, a lelkigondozás során.

Amit itt észrevételeimben előadtam, arra nézve a lelkészértekezletek csak javasolhatnak, de kiegészítve több lelkipásztor véleményével, elképzeléseinket át lehet küldeni az Igazgatótanácsnak, a kerületi közgyűlésnek, amelyek a zsinat elé viszik határozataikat. Ez a betartandó szolgálati út csak akkor nehézkes, ha az érdemi dolgok az adminisztráció aknamezőjén semmissé válnak, vagy ha kicsinyes személyi belharcok áldozatai lesznek. Ellenük a lelkészértekező alig tud tenni valamit, ez az említett testületek tagjainak lelkiismeretén múlik.

Az előadók általában tárgyalt témájukat mindennél fontosabbnak tartják, függetlenül attól, hogy valóban az, vagy csak kevésbé az. Én is úgy beszéltem a konfirmációról, mint erdélyi anyaszentegyházunk leglényegesebb kérdéséről. Talán nincs így, mert más fontos, közérdekű tennivalóink is vannak. De azt mindenki beláthatja, hogy egyházunk jövőjének alapjait rakjuk le egy megújított, az eddiginél jobban végzendő konfirmációi előkészítéssel.

A „van” ismeretes, a „kell” ott van agyunkban, és ebből egy töredék elhangzott ebben az előadásban is. De a kettő között ott látjuk a „lehet” akadályát. Próbáljuk együtt gondolkodással, egyénileg és intézményesen megoldani kérdéseinket, áttörni a lehetetlenség falát. Menni fog, ha hisszük, hogy Isten előtt kedves, anyaszentegyházunk számára építő dolgot cselekszünk.

Előadás az Erdélyi Református Egyházkerület lelkészértekezőjén, Kolozsváron, 2011. október 12-én.